

GEWONE MENSE, STORIES EN JAHWEH

'n Teologie van die verhalende
literatuur in Genesis 1-11

deur

JAN ABRAHAM DE MAN

voorgelê ter gedeeltelike vervulling
van die vereistes vir die graad

PHILOSOPHIAE DOCTOR

in

Ou Testament

aan die

Teologiese Fakulteit

van die

Nederduitse Gereformeerde Kerk

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

Promotors: Prof J H Potgieter
Prof J H le Roux

Pretoria: 2000



Die Here het die offer aanvaar
en Hy het by Homself gesê:
“Ek sal nie weer so ‘n ramp
oor die aarde laat kom vanweë
die mens nie. Van sy jeug af
bedink die mens net slegte
dinge, maar Ek sal nie weer al
wat lewe laat omkom
soos Ek gedoen het nie.”
Genesis 8:21

*Ons leer ken die storie van die Here
uit die stories van gewone mense.
Hoe wonderlik anders is die storie
van die Here nie as die storie
van die mens nie!*

**Jan de Man
November 2000**

GEWONE MENSE, STORIES EN JAHWEH

'n Teologie van die verhalende literatuur in Genesis 1-11

Die inagneming van die literatuursoort van 'n Ou-Testamentiese teks is belangrik vir 'n verantwoorde verstaan van die inhoud en betekenis van die betrokke teks. Dit is verder belangrik dat die eksegetiese metodiek wat aangewend word om die teks te ontsluit, reg sal laat geskied aan die literatuursoort van die teks.

Aan die hand van verantwoorde eksegeese, tesame met die navorsingsresultate van verskeie vroeëre navorsers, bewys hierdie navorsing dat Genesis 2:4b-3:24; Genesis 4:1-16; Genesis 6:1-4; Genesis 6:5-9:19; Genesis 9:18-29; en Genesis 11:1-9, verhale is. Gevolglik word dié teksgedeeltes narratologies gelees, en die resultate daarvan deurgegee.

Die lees van bogenoemde teksgedeeltes as verhale, is egter nie 'n keuse vir 'n totaal a-historiese lees van die teks nie. Agtergrondinligting rakende die sender, die boodskap en die eerste ontvangers van die betrokke teks, gee belangrike inligting weer vir 'n beter verstaan van die inhoud en betekenis van die verhale.

Die verhalende tekste in Genesis 1-11 vorm egter ook 'n eenheid, 'n verhaalkorpus wat duidelik deur hierdie navorsing uitgewys word. Die verhale word aanmekaargebind deur die gebruikmaking van opsommende tekste wat perspektief op die verhale gee. Hierdie tekste is die eerste skeppingsweergawe in Genesis 1:1-2:4a; en die geslagsregisters in 4:17-26; 5:1-32; 10:1-32; en 11:10-32. Hoewel sommige van hierdie laasgenoemde tekste met die eerste oogopslag sekere verhaalkenmerke vertoon, voldoen hulle egter nie aan die vereistes van verhalende literatuur soos wel die geval met die ses verhale is nie. In die navorsing word breedvoering hieraan aandag gegee.

As 'n verhaaleenheid, het die verhale in Genesis 1-11 ook 'n gesamentlike boodskap om oor te dra. Verskeie temas wat deur die inhoud van dié verhale aan die leser gekommunikeer word, word deur die navorsing uitgewys.

Die primêre doel van dié navorsing is die blootlegging van die teologiese lyne vanuit die gesamentlike inhoud van die ses verhale. Daar word van die vetrekpunt uitgegaan dat daar vanuit die stories van gewone mense ook 'n storie van Jahweh, wat so intens by die mens betrokke is, behoort te wees. Die vraag wat beantwoord moet word, is watter bydrae kan die verhale in die Oergeskiedenis, en inderdaad ook die lees van die verhale as verhale, lewer tot die beter verstaan van die verhaal van Jahweh se betrokkenheid by gewone mense.

Die resultate van hierdie navorsing toon aan dat die verhale in Genesis 1-11 wel 'n teologiese bydrae te lewer het. Jahweh het 'n storie; 'n storie wat gewone mense insluit en intens raak. Hierdie storie van Jahweh dien as inleiding tot die teologie, die spreke oor God, in die Ou Testament en inderdaad ook in die hele Bybel.

ORDINARY PEOPLE, TALES AND JAHWEH

A theology of the narrative literature in Genesis 1-11

Taking into consideration the literature genre of an Old Testament text is important for a well-grounded interpretation of the content and connotation of that particular text. It is also important that the exegetic method used to open up this text, should do justice to this particular genre.

With reference to justified exegesis, as well as the results of research done by various predecessors, this thesis will prove that Genesis 2:4b-3:24; Genesis 4:1-16; Genesis 6:1-4; Genesis 9:18-29 and Genesis 11:1-9, are ordinary tales. As a result, a narrative reading of these excerpts is suggested and the outcome is given.

Reading the above texts as a tale, however, should not be seen as an option to a total a-historical reading of the text. Background information about the sender, the message and the first recipients of the particular text, all contribute important information to a better understanding of the content and significance of these tales.

The narrative texts in Genesis 1-11, however, also form a unit - a narrative corpus - that will be clearly illustrated in the course of this work. The tales are inter-connected through the use of summaries that give perspectives on them. These texts are the first version of creation in Genesis 1:1-2:4a and the genealogical registers in 4:17-26; 5:1-32; 10:1-32 and 11:10-32. Although some of these latter texts seem to have certain narrative characteristics at first glance, they do not conform to the prerequisites of narrative literature, as do the other six tales. This is discussed in detail.

As a narrative unity, the tales in Genesis 1-11 also have a joint message. Various themes that are communicated to the reader, are identified in the course of this investigation.

The primary aim of this work is to expose the theological outlines from the collective narrative context of these six tales. The premise is that, in these tales about ordinary people, there should also be the tale of Jahweh, who is so intensely involved with man. The question to be answered is to what extent these tales from ancient history and essentially also the reading of them as tales can contribute to a better understanding of the tale of Jahweh and his intense involvement with ordinary people.

The outcome of this research has shown that the tales in Genesis 1-11 do have a theological contribution to make. Jahweh does have a story: a story that includes and intensely concerns ordinary people. This story of Jahweh serves as an introduction to the theology, the discourse about God in the Old Testament and indeed the Bible as a whole.

DANKBETUIGING

My grootste dank wil ek graag aan my hemelse Vader bring vir sy troue sorg en liefde deur my hele lewe. Van Hom kan ek saam met die psalmdigter sê: “Die Here is my herder, ek kom niks kort nie.” (Ps 23:1)

Baie dankie aan my studieleiers, professore Henk Potgieter en Jurie le Roux. Veral aan prof Henk, vir u bekwame begeleiding, ondersteuning en motivering, baie dankie! Dankie dat u bereid is om u kennis, tyd, ervaring en ook u vriendskap met my te deel. Baie dankie ook aan prof Phil Botha vir al u moeite en harde werk met die Hebreeuse rekenaarprogram. Ek dink ook vandag, met mooi herinneringe en dankbaarheid teenoor die Here, terug aan my vorige promotor, professor Riempies Prinsloo, wat as wetenskaplike en as mens 'n baie groot invloed op my vorming as teoloog gehad het.

Aan al die dosente van die Fakulteit Teologie van die Nederduitse Gereformeerde Kerk, asook die Departement Antieke Tale (spesifiek Semitiese Tale), aan die Universiteit van Pretoria, baie dankie vir die vorming en kosbare toerusting wat ek vir die praktyk ontvang het.

Teenoor die lidmate, kerkraad en my twee kollegas van die Nederduitse Gereformeerde Gemeente Krokodilrivier op Brits wil ek ook graag my opregte dank en waardering uitspreek. Dankie ook aan talle lidmate en vriende vir u volgehoue belangstelling, ondersteuning en voorbidding. Teenoor die lidmate en kerkraad van die Nederduitse Gereformeerde Gemeente Mariental-Suid (en later Mariental), ook my opregte dank vir u aandeel in my teologiese vorming en groei. Dankie ook vir volgehoue voorbidding, ondersteuning en vriendskap.

Aan my vriende binne die breër kerkverband, veral op die terrein van jeug- en gesinsbediening: vir jul motivering, ondersteuning en vriendskap, baie dankie!

Ook 'n woord van dank en waardering teenoor die personeel van die Merensky Biblioteek aan die Universiteit van Pretoria. In besonder baie dankie aan Thea Heckroodt vir al jou moeite en hulp.

Baie dankie aan Willie en veral Hannalie Kok vir die groot hulp met die tegniese versorging, afronding en drukwerk. Hieronder sou hierdie proefskrif nie moontlik gewees het nie. Ek waardeer julle baie! Dankie ook aan alle ander persone wat op een of ander wyse gehelp het.

Aan ons ouers, familie en vriende, baie dankie vir julle volgehoue belangstelling en ondersteuning. Baie dankie, pappa en mamma, Andries en Bettie de Man, vir julle vorming en voorbeeld in my lewe en vir die volgehoue aanmoediging met hierdie studie.

Aan my gesin, wat vir my 'n seën van die Here is: Baie dankie! Franci, baie dankie vir jou liefde, getroue bystand, ondersteuning en harde werk. Aan Estelle en Andries: Baie dankie vir wie julle tweetjies is! Ons is lief vir julle.

INHOUDSOPGAWE

BLADSY

HOOFSTUK 1

1.	INLEIDING	1
1.1	Problematiek	1
1.2	Hipotesestelling	3
1.3	Doelstelling en basiese vertrekpunte	4
1.3.1	Die afbakening van die studieveld	5
1.3.2	'n Narratologiese benadering	10
1.3.3	Verhalende literatuur	12
1.3.4	Ou-Testamentiese teologie in hierdie proefskrif	13
1.4	Werkswyse	16
1.4.1	'n Analise van die oppervlakstruktuur van die ses verhale	16
1.4.2	'n Narratologiese ondersoek van die ses verhale	17
1.4.3	Detailanalise van die inhoud van die ses verhale	17
1.4.4	'n Sintese van die teologie van die ses verhale	17

HOOFSTUK 2

2.	'N ANALISE VAN DIE OPPERVLAKSTRUKTUUR VAN DIE SES VERHALE	18
2.1	2:4b-3:24 Die verhaal van die tuin van Eden	19
2.1.1	2:4b-7 Die skepping van die aarde en die mens	22
2.1.2	2:8-14 Die tuin van Eden	22
2.1.3	2:15-17 'n Blyplek en 'n opdrag	23
2.1.4	2:18-25 Skepping van die diere en die vrou	23
2.1.5	3:1-7 Die mens word verlei en doen sonde	29
2.1.6	3:8-13 Jahweh ontmasker die skuldige mens	29
2.1.7	3:14-19 Jahweh se oordeel en straf	30
2.1.8	3:20-21 Genade ten spyte van die oordeel	30
2.1.9	3:22-24 Die mens word uit die tuin verdryf	31
2.2	4:1-16 Die verhaal van Kain en Abel	33
2.2.1	4:1-2 Kain en Abel	35
2.2.2	4:3-5 Die broers se offers	37
2.2.3	4:6-7 Jahweh waarsku Kain	38
2.2.4	4:8 Kain maak vir Abel dood	38
2.2.5	4:9-12 Jahweh veroordeel Kain se daad en kondig sy straf aan	38



2.2.6	4:13-14	Kain smeek om vergiffenis	39
2.2.7	4:15	Jahweh is genadig: Hy gee vir Kain 'n teken	39
2.2.8	4:16	Kain se nuwe woonplek	39
2.3	6:1-4	Die verhaal van die reuse	40
2.3.1	6:1-4	Die mens se optrede/sonde en Jahweh se reaksie	41
2.4	6:5-9:19	Die verhaal van die groot vloed	43
2.4.1	6:5-7	Jahweh se reaksie op die mens se sonde: Teleurstelling, droefheid en woede	54
2.4.2	6:8-10	Noag word voorgestel: Dareem een regverdige!	54
2.4.3	6:11-12	Jahweh kyk weer na die aarde en sy teleurstelling neem toe	55
2.4.4	6:13-21	Jahweh se reaksie: Sy plan om te straf, maar ook genade	55
2.4.5	6:22	Noag se gehoorsaamheid	56
2.4.6	7:1-4	Jahweh gee aan Noag opdrag om in die ark in te gaan	56
2.4.7	7:5-9	Noag is gehoorsaam aan Jahweh	56
2.4.8	7:10-12	Die reën en die vloed is hier!	57
2.4.9	7:13-16	Noag en sy gesin gaan in die ark in	57
2.4.10	7:17-20	Die geweldige omvang van die vloed	57
2.4.11	7:21-23	Alles buite die ark kom om	58
2.4.12	7:24	Die duur van die vloed	58
2.4.13	8:1-5	Die aarde begin opdroog	58
2.4.14	8:6-12	Noag stuur voëls uit om te kyk of die aarde al droog is	59
2.4.15	8:13-14	Die aarde is droog	59
2.4.16	8:15-17	Jahweh gee aan Noag opdrag om uit die ark uit te gaan	59
2.4.17	8:18-20	Noag gaan uit die ark uit en bou 'n altaar vir Jahweh	60
2.4.18	8:21-22	Jahweh se reaksie: Genade en seën	60
2.4.19	9:1-7	Jahweh seën Noag en sy drie seuns	60
2.4.20	9:8-11	Jahweh sluit 'n verbond met Noag en sy drie seuns	61
2.4.21	9:12-17	Die inhoud en teken van die verbond	62
2.4.22	9:18-19	Die verbond tree in werking	62
2.5	9:18-29	Die verhaal van Noag en sy drie seuns	63
2.5.1	9:18-19	Noag en sy drie seuns	64
2.5.2	9:20-23	Noag se dronkenskap en sy drie seuns se optrede	64
2.5.3	9:24-27	Noag se reaksie: Seën en vloek	65
2.5.4	9:28-29	Noag sterf	65
2.6	11:1-9	Die verhaal van die toring van Babel	66
2.6.1	11:1	Een taal in die wêreld	67

2.6.2	11:2-4	Die mense se grootheidswaan	67
2.6.3	11:5-8	Jahweh se reaksie en die gevolg daarvan .	68
2.6.4	11:9	Die mense praat baie tale en is verstrooi oor die aarde	68
2.7		Samevatting	68
2.7.1		Herhalingspatrone	68
2.7.2		Die Godsnaam en -karakter in die verhale	69
2.7.3		Reekse en prosesse in die verhale	70
2.7.3.1	2:4b-3:24	Die verhaal van die tuin van Eden	72
2.7.3.2	4:1-16	Die verhaal van Kain en Abel	74
2.7.3.3	6:1-4	Die verhaal van die reuse	74
2.7.3.4	6:5-9:19	Die verhaal van die groot vloed	75
2.7.3.5	9:18-29	Die verhaal van Noag en sy drie seuns	77
2.7.3.6	11:1-9	Die verhaal van die toring van Babel	78
2.7.4		Die voorkoms van die "type scenes" in die verhale	79

HOOFSTUK 3

3.		'N NARRATOLOGIESE ONDERSOEK VAN DIE SES VERHALE	86
3.1	2:4b-3:24	Die verhaal van die tuin van Eden	86
3.1.1		Tyd, ruimte, karakters en gebeure in die verhaal	87
3.1.2		Die verhaallyn	87
3.1.3		Die styl van die verhaal	88
3.1.4		Die milieu van die verhaal	88
3.1.5		Die perspektief van die alwetende verteller in die verhaal	88
3.1.6		Motiewe in die verhaal	88
3.1.7		Die aanwending van tradisies in die verhaal	93
3.1.8		Temas in die verhaal	95
3.2	4:1-16	Die verhaal van Kain en Abel	97
3.2.1		Tyd, ruimte, milieu, karakters en gebeure in die verhaal	97
3.2.2		Die verhaallyn	97
3.2.3		Die styl van die verhaal	98
3.2.4		Motiewe in die verhaal	98
3.2.5		Temas in die verhaal	99
3.3	6:1-4	Die verhaal van die reuse	101
3.3.1		Die karakters in die verhaal	101
3.3.2		Tyd en ruimte in die verhaal	101
3.3.3		Die verhaallyn	102

3.3.4	Outeursgesigspunt in die verhaal	102
3.3.5	Die styl van die verhaal	102
3.3.6	Die milieu van die verhaal	103
3.3.7	Motiewe in die verhaal	103
3.3.8	Temas in die verhaal	103
3.4	6:5-9:19 Die verhaal van die groot vloed	104
3.4.1	Die eenheid van die verhaal, gebeure en tydsverloop in die verhaal	104
3.4.2	Die karakters in die verhaal	105
3.4.3	Die ruimte van die verhaal	106
3.4.4	Die tyd van die verhaal	106
3.4.5	Die styl van die verhaal	106
3.4.6	Die milieu van die verhaal	107
3.4.7	Motiewe in die verhaal	107
3.4.8	Die aanwending van tradisies in die verhaal	110
3.4.9	Temas in die verhaal	111
3.5	9:18-29 Die verhaal van Noag en sy drie seuns	111
3.5.1	Tyd, tydsverloop, gebeure, die verhaallyn en karakters in die verhaal	112
3.5.2	Die milieu van die verhaal	112
3.5.3	Die styl van die verhaal	112
3.5.4	Motiewe in die verhaal	113
3.5.5	Temas in die verhaal	114
3.6	11:1-9 Die verhaal van die toring van Babel	115
3.6.1	Die ruimte en agtergrond van die verhaal	115
3.6.2	Die tyd van die verhaal	116
3.6.3	Die karakters, gebeure en verhaallyn in die verhaal	117
3.6.4	Die styl van die verhaal	117
3.6.5	Die milieu van die verhaal	117
3.6.6	Motiewe in die verhaal	118
3.6.7	Temas in die verhaal	118
3.7	Samevatting	119

HOOFSTUK 4

4.	DETAILANALISE VAN DIE SES VERHALE	120
4.1	2:4b-3:24 Die verhaal van die tuin van Eden	121
4.1.1	2:4b-7 Die skepping van die aarde en die mens	121
4.1.2	2:8-14 Die tuin van Eden	122
4.1.3	2:15-17 'n Blyplek en 'n opdrag	124
4.1.4	2:18-25 Skepping van die diere en die vrou	126
4.1.5	3:1-7 Die mens word verlei en doen sonde	128
4.1.6	3:8-13 Jahweh ontmasker die skuldige mens	129



	4.1.7	3:14-19	Jahweh se oordeel en straf	131
	4.1.8	3:20-21	Genade ten spyte van die oordeel	133
	4.1.9	3:22-24	Die mens word uit die tuin verdryf	134
4.2		4:1-16	Die verhaal van Kain en Abel	135
	4.2.1	4:1-2	Kain en Abel	135
	4.2.2	4:3-5	Die broers se offers	136
	4.2.3	4:6-7	Jahweh waarsku Kain	137
	4.2.4	4:8	Kain maak vir Abel dood	137
	4.2.5	4:9-12	Jahweh veroordeel Kain se daad en kondig sy straf aan	138
	4.2.6	4:13-14	Kain smee om vergiffenis	139
	4.2.7	4:15	Jahweh is genadig: Hy gee vir Kain 'n teken	139
	4.2.8	4:16	Kain se nuwe woonplek	140
4.3		6:1-4	Die verhaal van die reuse	140
	4.3.1	6:1-2	Die mense (dogters) se optrede	140
	4.3.2	6:3	Jahweh se reaksie op die mense se optrede	141
	4.3.3	6:4	Die (verdere) resultate van die mense se optrede	141
4.4		6:5-9:19	Die verhaal van die groot vloed	142
	4.4.1	6:5-7	Jahweh se reaksie op die mens se sonde: Teleurstelling, droefheid en woede	142
	4.4.2	6:8-10	Noag word voorgestel: Darein een regverdige!	143
	4.4.3	6:11-12	Jahweh kyk weer na die aarde en sy teleurstelling neem toe	143
	4.4.4	6:13-21	Jahweh se reaksie: Sy plan om te straf, maar ook genade	144
	4.4.5	6:22	Noag se gehoorsaamheid	145
	4.4.6	7:1-4	Jahweh gee aan Noag opdrag om in die ark in te gaan	145
	4.4.7	7:5-9	Noag is gehoorsaam aan Jahweh	146
	4.4.8	7:10-12	Die reën en die vloed is hier!	147
	4.4.9	7:13-16	Noag en sy gesin gaan in die ark in	147
	4.4.10	7:17-20	Die geweldige omvang van die vloed	148
	4.4.11	7:21-23	Alles buite die ark kom om	148
	4.4.12	7:24	Die duur van die vloed	148
	4.4.13	8:1-5	Die aarde begin opdroog	149
	4.4.14	8:6-12	Noag stuur voëls uit om te kyk of die aarde al droog is	150
	4.4.15	8:13-14	Die aarde is droog	151
	4.4.16	8:15-17	Jahweh gee aan Noag opdrag om uit die ark uit te gaan	151
	4.4.17	8:18-20	Noag gaan uit die ark uit en bou 'n altaar vir Jahweh	151
	4.4.18	8:21-22	Jahweh se reaksie: Genade en seën	152



4.4.19	9:1-7	Jahweh seën Noag en sy drie seuns . . .	152
4.4.20	9:8-11	Jahweh sluit 'n verbond met Noag en sy drie seuns	153
4.4.21	9:12-17	Die inhoud en teken van die verbond . . .	154
4.4.22	9:18-19	Die verbond tree in werking	154
4.5	9:18-29	Die verhaal van Noag en sy drie seuns	155
4.5.1	9:18-19	Noag en sy drie seuns	155
4.5.2	9:20-23	Noag se dronkenskap en sy drie seuns se optrede	155
4.5.3	9:24-27	Noag se reaksie: Seën en vloek	156
4.5.4	9:28-29	Noag sterf	157
4.6	11:1-9	Die verhaal van die toring van Babel .	157
4.6.1	11:1	Een taal in die wêreld	157
4.6.2	11:2-4	Die mense se grootheidswaan	157
4.6.3	11:5-8	Jahweh se reaksie en die gevolg daarvan	158
4.6.4	11:9	Die mense praat baie tale en is verstrooi oor die aarde	159
4.7	Samevatting		159

HOOFSTUK 5

5.	'N SINTESE VAN DIE TEOLOGIE VAN DIE SES VERHALE	161
5.1	'n Teologiese sintese	161
5.1.1	Jahweh is die enigste ware God	161
5.1.2	Jahweh is ewig en magtig	162
5.1.3	Jahweh is die Skepper	162
5.1.4	Jahweh is die Onderhouer	164
5.1.5	Jahweh is die Opdraggewer en Heerser	164
5.1.6	Jahweh gee om vir die mens	164
5.1.7	Jahweh gee aan die mens vryheid en keuses . .	165
5.1.8	Jahweh is en bly betrokke by die mens en die res van die skepping	165
5.1.9	Jahweh straf die sonde	166
5.1.10	Jahweh herstel weer die situasie na die sonde .	166
5.1.11	Jahweh staan in 'n verhouding met die mens . .	166
5.1.12	Jahweh sluit 'n verbond met die mens	167
5.1.13	Jahweh se optrede teenoor die mens getuig van sy genade	167
5.1.14	Jahweh maak sy wil aan die mens bekend	168
5.1.15	Jahweh tree toe tot die godsdiensoefening van die mens	168
5.1.16	Jahweh waarsku die mens teen ongehoorsaamheid	168

5.1.17	Jahweh is regverdig	169
5.1.18	Die totale mensdom is vir Jahweh belangrik, maar ook elke individu	169
5.1.19	Jahweh bemoei Hom met gewone mense	170
5.1.20	Jahweh is die God van sowel die man as die vrou	170
5.2	Samevatting	171
BIBLIOGRAFIE		174